

## Koulujen erilaiset käytännöt maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulupolulla - KIEPPI-toimenpideohjelman loppuraportti

### 6.3 Oppilaiden omien äidinkielten käyttöä opinnoissa hankaloittaa useampi tekijä

#### Keskeisiä tuloksia

- Oppilaiden osaamien kielten hyödyntäminen voi vahvistaa oppimista, identiteettiä ja osallisuutta, mutta monikielisyteen suhtautuminen ja oppilaan omien äidinkielten käyttö opetustilanteissa vaihtelevat.
- Oman äidinkielen opetuksen ja omakielisen tuen saatavuus riippuu paikallisista järjestämisedellytyksistä, joista keskeisiä ovat osaavien opettajien saatavuus, oppilasmäärät ja resurssit.
- Monikielisyyden hyödyntäminen oppimisen tukena edellyttää henkilöstöltä yhteistä ymmärrystä ja pedagogista osaamista, jotta sekä oppilaiden omat kielet että opetuskielen oppiminen voidaan ottaa huomioon.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa monikielisyys ja sen tukeminen on tunnistettu tärkeäksi. Perusteiden mukaan opetuksen erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä. Heitä rohkaistaan muun muassa käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa.<sup>16</sup> Opetuksen järjestäjä voi hakea valtionavustusta niin oppilaan oman äidinkielen opetukseen kuin muun opetuksen tueksi, joka on tarkoitettu omakieliseen ja opetuskieliseen tukemiseen eri oppiaineissa<sup>26</sup>.

Oman äidinkielen opetuksen resurssia S2-opetuksen tai muun opetuksen tueksi käytetään hyvin vaihtelevasti. Monissa kouluissa rahoitusta ei ole haettu tai sitä ei ole kohdennettu muun opetuksen tukemiseen. Osassa kouluissa sen hakeminen ja käyttäminen on koettu hankalaksi tai sen mahdollisuudesta ei ole ollut tietoa.<sup>6</sup> Rahoituksen hyödyntämistä haittaa myös opettajien puute tai liian pieni oppilasmäärä<sup>2</sup>. Tuen vähäisen käytön taustalla saattavat olla rehtoreiden näkemykset: kaikki rehtorit eivät pidä tukea omalla äidinkielellä tärkeänä esimerkiksi maahanmuuttotaustaisten oppilaiden perustaitojen kehittämisen tai tuen tarpeeseen vastaamisen keinona. Tämä saattaa johtua siitä, että äidinkielen tuen tarkoitusta ei ymmärretä.<sup>6</sup> Osa rehtoreista näkee kuitenkin oman äidinkielen opetuksen yhtenä ratkaisuna maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetuskielen oppimisen, kotoutumisen ja osallisuuden kehittämiseksi<sup>3</sup>.

Opetuksen järjestäjät eivät pysty aina vastaamaan oman äidinkielen opetuksen tarpeeseen. Tarvetta on sekä oman äidinkielen opetuksen aloittamiselle että kielten tarjonnan lisäämiselle. Opetuksen järjestämistä ja sen laatua edistäisivät ammattitaitoisten opettajien nykyistä parempi saatavuus, oppilaiden sopiva määrä,

opetuksen vakiintuneisuus, moniammatillinen yhteistyö, riittävät resurssit ja yhteistyö koulujen kesken. Oman äidinkielen opettajat toivovat erityisesti opetuksen järjestämistä oppilaiden iän mukaan ja opetuksen palauttamista takaisin opetussuunnitelmaan perusteisiin perusopetusta täydentävästä opetuksesta.<sup>2</sup>

Opetuksen järjestämisessä haasteita on erityisesti opettajien saatavuudessa ja kelpoisuuksissa, sillä monilla hakijoilla ei ole opettajankoulutusta tai -kokemusta tai riittävää koulun opetuskielen taitoa. Valtakunnallisia kelpoisuusehtoja ei ole, joten kelpoisuus voi vaihdella opetuksen järjestäjien kesken, jolloin sama opettaja voi olla pätevä yhdessä kunnassa ja epäpätevä toisessa.<sup>2</sup>

Suurin osa opetushenkilöstöstä kokee, että oppilailla on oikeus käyttää osaamistaan kieliä tukena opetustilanteissa ja että oma äidinkieli on tärkeä voimavara opetuskielen kehitykselle<sup>3</sup>. Sekä valmistavan että oman äidinkielen opetuksen opettajat kokevat tärkeäksi oppilaan oman kieliyhteisön perinteiden huomioimisen<sup>2</sup>. Omien äidinkielten käyttäminen on toimiva pedagoginen käytäntö arjessa. Se tukee oppilaiden identiteettiä, sosiaalista kanssakäymistä ja oppimista.<sup>7</sup> Osa opettajista ei kuitenkaan opetuksessaan kannusta oppilaita käyttämään omia kieliään oppimiseen<sup>3</sup>. Jotkut opettajat suosivat opetuskielen puhumista oppitunneilla, vastustavat omien äidinkielten hyödyntämistä tai jopa kieltävät niiden käytön. He perustelevat ratkaisua sillä, että oppilaiden on harjoiteltava opetuskielistä vuorovaikutusta omaa elämäänsä varten ja että sen harjoittelu koulussa nopeuttaa kielen oppimista. Oman äidinkielen käytön rajoittaminen tai kieltäminen on aiheuttanut oppilaille vaikeita tilanteita ja tunteita kuten surua, vihaa, pettymystä tai häpeää.<sup>7</sup> Osa opettajista katsoo myös, että maahanmuuttotilanteiden oppilaan tulisi omaksua suomalaisen kulttuurin tavat, vaikka se tapahtuisi oman kulttuurin kustannuksella<sup>3</sup>.

Omien kielten pedagogista hyödyntämistä haastaa esimerkiksi kiireinen ja ennakoimaton kouluarki. Se vaatii opettajalta osaamista ja tasapainottelua sen suhteen, missä määrin omat kielet toimivat voimavarana uusien sisältöjen oppimisessa. Taitoa vaaditaan myös siinä, missä määrin oppilasta on tarkoituksenmukaista tukea ja rohkaista uuden kielen oppimiseen ja käyttöön jo oppimisen alkuvaiheista lähtien.<sup>7</sup>